

<https://helda.helsinki.fi>

Viattomat

Lahtinen, Anu

Turun yliopisto, maantieteen laitos
2012

Lahtinen , A 2012 , Viattomat . julkaisussa A Salmela , H Rantala , H Koivisto , M Kaartinen
& M Heinonen (toim) , Toden tarinat : Turun yliopiston kulttuurihistorian oppiaineen
40-vuotisjuhlakirja / toim. Anu Salmela ... [et al.] . Turun yliopisto, maantieteen laitos , Turku ,
Sivut 47-50 . < <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-5226-7> >

<http://hdl.handle.net/10138/323364>

---

unspecified
publishedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

Viattomat

Lämmin kesäpäivä oli illassa. Kartanolla ihmiset kokoontuivat syömään, mutta kalan kuivatustyöstä rantakallioilta oli liian pitkä matka kävellä muiden seuraan. Nyt meren vilja oli levitetty lämpimille kallioille, ja punertuva valo lupasi suotuisaa säätä huomiseksi. Kalojen kuivaaja laskeutui kalliopainanteeseen, upotti jalkansa varjossa viipyvään viileään sadevesilätäkköön ja varjosti silmiään, joita kuumotti helteisen työpäivän jälkeen. Lapsi oli pyyhkinyt suomiset sormensa ruohikkoon ja kiivennyt hetkeksi huivin suojiin hänen rinnalleen.

Hän mutisi rukouksen, murenteli eväisleipää suussaan ja sormeili hellästi lapsen vaaleita suortuvia, joiden sekamelska rönsyli huivin mutkan yli. Sydänkesä oli hyvää aikaa heille kaikille – oli töitä, oli valoa, oli ruokaa, oli lämpöä. Talvet, menneet ja tulevat, olivat kaukana, ehkä liian kaukana ollakseen enää koskaan totta. Merenlahti väreili hiljaisena ja lämpimänä, iltaan valmistautuvat kahlaajat vaeltelivat sen rantamailla. Vihreällä saarella näkyivät lampaat laitumella, turvassa pedoilta.

Illan syvetessä merenlahden pinta punertui, ja hänen mielessään liikahteli mielikuvia toisenlaisesta punerruksesta – paksusta punaisesta verestä talvisen jokisuiston jäällä. Etäisiä kaikuja huudoista, jotka virtasivat yhtä verenpunaista hyytyäkseen ja vajotakseen avoimeen keskivirtaan. Tuntuma puisen kiulun kovasta varresta hänen kädesään, sen rusahtavasta iskusta ihmisen päähän. Lyönneistä, joita hän jakoi, koska niin oli tehtävä, ilman epäröinnin mahdollisuutta. Is-

kuista, jotka tuntuivat omassa ruumiissa vasta myöhemmin ja jotka vielä joskus muistuttivat itsestään kipeänä jomotuksena.

Unessa liikauttava lapsi ojensi kättään huivin lämmöstä viilenevään iltaan. Hän ajatteli tarinoita viattomien lasten murhasta Pyhällä Maalla. Sotilaita surmaamassa pieniä lapsia, jotka avuttomasti ojensivat käsiään suojautuakseen ja anoakseen armoa. Epätoivoisia äitejä, jotka itkivät lapsiaan. Ja äitejä, jotka raivon sokaisemina iskivät haarniskoitujen sotilaiden kimppuun, kynsivät silmät heidän päästään, löivät heitä millä tahansa käteen osuvalla.

Viime talvena kaikki tuo oli ollut hänen silmiensä edessä. Viholliset, jotka väittivät tuovansa mukanaan kuninkaan järjestyksen ja laillisuuden mutta joiden teoista lähikylien pakolaiset kantoivat ruumiissaan kauheita jälkiä. Sodan runtelemien kylien naiset, jotka olivat nähneet liikaa pelätäkseen tai epäröidäkseen enää hetkeäkään. Äidit, jotka löivät, raatelivat ja talloivat maahan niin kauan kuin heillä vielä oli jotakin puolustettavaa. Kaikkien äitien puolesta. Viattomien lasten puolesta. Menetettyjen ja vielä elossa olevien pienokaisten puolesta.

Hiljentynyt talvinen suisto oli vetänyt jään alle sen, mitä vihollisista oli jäänyt jäljelle. Kova tuisku oli haudannut jäljet. Kukaan ei ollut kysellyt yksittäisen joukkion perään. Metsätaipalilla ja sydänmailla tiedettiin tapahtuvan paljon sellaista, mitä kukaan ei voinut myöhemmin selvittää eikä näyttää todeksi. Jos vesi olikin huuhtonut rantaan jonkun kovaonnisen ruumiin, ei siitä enää voinut sanoa, oliko kuolema tullut väkivallan kautta vai onnettomuudessa. Ja lopultakin – Juditkin oli tappanut Holoferneen, lyönyt pään irti tämän ruumiista. Jumalalla oli valta muuttaa kaikki ja hyväksyä tai tuomita.

Mennyt talvi oli kaukana. Tuleva talvi oli kaukana. Iankaikkinen oli hyvin kaukana, oli vain kesähetki ja hereille valpastuva lapsi. Lapsi, joka ei olisi juossut nyt rantaheinikossa nauraen ja jota hän ei olisi ollut katselemassa, jos hänen ja muiden naisten kohmeiset kädet olisivat vapisseet talvisessa taistelussa elämästä ja kuolemasta. Sen

täytyi olla taivaan sallimaa, hän ajatteli. Ja sen vuoksi, kun hän suuntasi pienokainen sylissään kohti yösijaansa, heinikon suhinassa kahlaten, hänen huuliltaan pusertui yhtäikaa nöyrä ja luottavainen rukous:

– Tapahtukoon sinun tahtosi.

Jälkisanat

Kirjoittamani kuvaus on tulosta 1500-luvun tutkijan pohdinnoista: toisinaan tai useinkin joudun miettimään, miten paljon epävarmuutta ja kärsimystä menneisyyden ihmisten elämässä on, ja millaisia hyviä hetkiä hänen elämässään on voinut olla. Teksti ei kuvaa tiettyä historiallista henkilöä, vaan se koettaa kuvitella kärsimyksen ja ilon välillä tasapainoilevan ihmisen tarinaa, joka historian tutkimuksen valossa voisi olla mahdollinen. Samalla se pohtii, voisiko esimerkiksi rakkaus lapsiin ja halu suojella heitä olla ainakin jotenkin yhdistävä, tunnistettava piirre sekä nykyisen että menneisyyden ihmisen maailmassa. Tarina luonnostelee myös mahdollista elämäntarinaa, jossa tavallinen nainen voisi olla muutakin kuin väkivaltaisten aikojen uhri, kuitenkin oman aikansa puitteissa, ei modernin feministisenä eikä toisaalta liian mystifioituna hahmona.

Tarinaa on haettu kuvastoja, jotka ovat luultavasti olleet läsnä 1500-luvun tavallisenkin ihmisen maailmankuvassa. Yksi tärkeä lähtökohta on Betlehemin lastensurma, josta kerrotaan Matteuksen evankeliumissa. Tapausta on kuvattu keskiajan ja uuden ajan alun eurooppalaisessa kirkkotaiteessa. Taideteoksia nähdessäni olen huomannut, että ne kuvaavat paitsi vanhempien surua, myös vihaa ja vastarintaa. Vanhemmat taistelevat sotilaita vastaan ja äidit iskevät sormensa sotilaiden silmiin puolustaakseen lapsiaan tai kostaakseen näiden kuoleman. Voi ajatella, että kuvat eivät ole olleet vain raamatunhistoriaa. Ne ovat voineet kerrata sotaisia aikoja kokeneiden taideteosten tekijöiden ja katsojien pelkoja ja kokemuksia.

Kuvauksen maiseman, kalankuivatuksen keinot ja muut piirteet voi löytää esimerkiksi Mietoistenlahden historiasta, mutta tarinaa ei ole sijoitettu tarkkaan aikaan tai paikkaan. Yksi inspiraation lähde on vuosina 1595–1596 käyty nuijasota, talonpoikaiskapina, jonka taisteluita ei kuitenkaan käyty Mietoisten suunnalla. Kyse voisi olla myös jostakin muusta 1500-luvun valtataistelusta, joka toi sotilaat rannikkoseudulle. Nuijasotaa kukistavista sotilaista aikalaiset kertoivat, että heidän oli määrä nitistää ”tipu siinä missä emokin”, toisin sanoen surmata myös äidit ja lapset. Jotkut nuijasotaan liittyvät lähteet ja kansantarinoiden pätkät taas kertovat rahvaan naisista, jotka hutkivat sotilaita hengiltä esimerkiksi kiuluilla. Vihollisen sortaminen veteen, jään alle oli keino päästää hyvinkin varusteltu vihollinen päiviltä. Tarinan vihollinen voisi olla rajantakainenkin, mutta käytännössä rahvaan oli usein paras paeta myös omien joukkojen tieltä – tai varautua selviytymään miten parhaiten taisi.